

тах розділів «Від автора» і «Післямова», оздобленні першої сторінки кожного розділу і цитатах, які їм передують, окресленні титульної назви монографії.

Книжка розрахована на науковців, викладачів вищих навчальних закладів і вчителів середньої школи, студентів та учнів. Вона стане добрим порадиником для всіх охочих долучитися до скарбів української мови, культури, ментальності, релігії, психології українського народу.

Праця В. В. Жайворонка дуже добре видана, бездоганна з боку оформлення: серед-

нього формату, зручного в користуванні, у твердій обкладинці, на якій зображено стилізовані артефакти етнічної культури українського народу. Книжка має всього одну ваду — невеликий наклад (1500 примірників), яку, сподіватимемося, видавці ще виправлять, — адже такі дослідження високого попиту, на жаль, нечасто потрапляють на книжковий ринок України.

Н. СЛУХАЙ

Brovchenko T. O., Korolova T. M.

ENGLISH PHONETICS: CONTRASTIVE ANALYSIS OF ENGLISH AND UKRAINIAN PRONUNCIATION

Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2006.— 2-е вид. випр. і доп.— 296 с.

Підручник із фонетики англійської мови Т. О. Бровченко й Т. М. Корольової є посібником, призначеним для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів України. Досі вітчизняна вища школа не мала сучасного фундаментального та систематизованого посібника або підручника з фонетики англійської мови (в зіставленні з українською), який містив би комплексний аналіз фонетичних засобів сегментного та супraseгментного рівнів. Тому поява рецензованого навчального посібника має дуже важливе значення і заповнює цю лакуну.

Зазначимо, що перше видання підручника датоване 1964 роком; саме той варіант підручника понад 40 років був найпоширенішою книжкою, що використовувалась на факультетах іноземних мов як підручник із теоретичної фонетики англійської мови, контрастивного і типологічного аналізу фонетичних та фонологічних особливостей англійської та української мов. Поява другого видання підручника є важливою подією у вітчизняному мовознавстві.

Посібник «English Phonetics» містить систематизоване викладання відповідної дисципліни і складається з двох частин: «Сегментні одиниці мовлення» і «Супraseгментні одиниці мовлення», в яких, відповідно, описані особливості звукового та інтонаційного оформлення мовлення англійською та українською мовами. Тут крім питань, пов'язаних з інвентарем сегментного та супraseгментного рівнів у фонетиці, розглядаються проблеми зіставного аналізу всіх фонетичних параметрів в англійській та українській мовах, моделювання мовної діяль-

ності, проблеми сучасних методів фонетичного аналізу мовлення, а також таке важливе питання, як роль фонетичних засобів в актуалізації комунікативного наміру мовця та емоційного забарвлення мовлення.

Кожна частина посібника містить необхідну кількість розділів, що відповідає обраним напрямкам класифікації матеріалу, системності його представлення та забезпечує дотримання принципу доступності викладання для студентської аудиторії. Перша частина підручника містить розділи, в яких ідеться про класифікацію голосних та приголосних звуків в англійській та українській мовах, особливості вимови звуків у мовленнєвому потоці, склад і словесний наголос в англійській та українській мовах. Друга частина висвітлює структурні та фонетичні особливості супraseгментного рівня, компоненти інтонації та механізми їх взаємодії в усному мовленні при оформленні синтагми і фрази, функції інтонації, їхню взаємодію в мовленні, типологію механізмів взаємодії функцій інтонації в двох зіставлених мовах, просодичні засоби репрезентації компонентів функціонально-семантичних полів модальності в мовленні. Виклад навчального матеріалу є доступним за формою та змістом.

Одним із незаперечних позитивних моментів підручника є те, що композиція посібника не обмежує викладача у виборі порядку подання матеріалу, але дозволяє при потребі використовувати окремі розділи книги в іншій послідовності.

Інформаційна цінність та новизна видання полягає в проведенні чіткої класифікації звукового складу, просодичного оформлення

мовлення в англійській та українській мовах. Опис типологічних ознак, а також специфічних характеристик вимови на сегментному та супrasegmentному рівнях важливий при засвоєнні теоретичного курсу фонетики не лише студентами факультетів іноземних мов, а й філологічних факультетів.

Окремо відзначимо важливість і значний інтерес, який викликає в читача проблема історії розвитку науки фонетики і фонології, викладена в підручнику. Висвітлення основних етапів становлення експериментальної фонетики в Україні (виникнення перших лабораторій експериментальної фонетики, формування методів і конструювання приладів для дослідження акустичних характеристик мовленнєвих звуків) є істотним внеском у дослідження історії розвитку цієї важливої галузі знань. Надані у книзі малюнки інтонограм, палатограм, фотографії приладів, які використовувались на початку ХХ ст. і були технічною інновацією в науці того часу, об'єктивне висвітлення труднощів, що виникали при вирішенні фонетичних завдань, дають багатий інформаційний матеріал для студентів і молодих учених, які цікавляться проблемами історії вітчизняної експериментальної фонетики.

Опис розвідок лабораторій експериментальної фонетики колишнього СРСР, створених у середині ХХ ст., також становить значний інтерес, оскільки ці заклади працюють і нині, і результати їх досліджень широко відомі в науковому світі. Це лабораторії експериментальної фонетики НАН України, Київського національного університету, Одеського національного університету, Санкт-Петербурзького університету, Московського держуніверситету, Мінського державного університету.

У книжці аналізуються праці вітчизняних дослідників Л. І. Прокопової, Ю. А. Жлуктенка, М. А. Жовтобрюха, С. П. Самійленка, А. Й. Багмут і багатьох інших, які зробили значний внесок у розвиток та становлення фонетики в Україні.

Одним із головних надбань рецензованої праці є використання функціонального підходу як пріоритетного напрямку в навчанні іноземної мови. Усебічний аналіз функцій інтонації в мовленні забезпечує отримання системних знань і максимально ефективно поєднує свідоме й автоматизоване вживання коректних звукових форм та просодичних конструкцій у процесі вербального спілкування.

У викладі матеріалу автори виходять з основного методичного принципу — від простого до складнішого. Зокрема, спочатку

розглядаються просодичні моделі, властиві деяким функціонально-семантичним та емоційно-модальним одиницям мовлення, а потім аналізуються механізми трансформації цих моделей при спільній реалізації кількох функцій інтонації в мовленнєвому сегменті або при одночасній передачі комплексу модальних значень.

Слід наголосити, що багато підходів, висвітлених у цьому підручнику, засновано на результатах власних багаторічних досліджень авторів. На сегментному рівні це стосується насамперед розвитку теорії енергетичної структури словесного наголосу, а також зіставлення ролі темпорального й динамічного компонентів сумарної звукової енергії щодо формування енергетичної структури складу в англійській та українській мовах. На супrasegmentному рівні інформація про різний ступінь співвіднесення просодичних характеристик мовленнєвих відрізків з тими чи іншими логіко-семантичними та емоційно-модальними одиницями мовлення також ґрунтується на власних дослідженнях авторів. Запровадження результатів експериментально-фонетичних і теоретичних досліджень авторів у навчальний процес збільшує практичну цінність рецензованого посібника.

Слід звернути увагу на те, що кожне положення, яке висувається авторками книги, супроводжується ілюстраціями і схемами, які полегшують сприйняття інформації, самоперевірку та контроль засвоєння знань. Перелік бібліографії, поданий у кінці книги, містить посилання на основну використану та рекомендовану літературу, що сприятиме поглибленому вивченню дисципліни та зорієнтує студентів при написанні курсових і дипломних робіт.

Хотілося б порекомендувати авторам посібника дати в книжці предметний покажчик і словник основних термінів, які використовуються в тексті посібника. Це, на наш погляд, значно полегшило б роботу з книжкою.

Загалом рецензований підручник Т. О. Бровченко та Т. М. Корольової заслуговує на високу оцінку; він цілком відповідає своєму призначенню — ознайомленню студентів вищих навчальних закладів з проблематикою фонетики як лінгвістичної науки. Теоретичний матеріал із сучасної теоретичної фонетики англійської та української мов подано системно та раціонально, посібник є ефективним помічником як для викладачів англійської та української мов, так і для студентів вищих навчальних закладів України.

А. КАЛИТА

ХРОНІКА

5–6 березня 2008 р. Інститут української мови НАН України разом із Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України провели міжнародну наукову конференцію «Діалектна мова: сучасний стан і динаміка в часі», присвячену 100-річчю від дня народження доктора філологічних наук, професора Федота Трохимовича Жилка — відомого у слов'янських лінгвістичних колах діалектолога, координатора діалектологічних досліджень в Україні протягом 40–70 рр. ХХ ст., автора першого підручника з української діалектології для вишів, редактора «Атласу української мови» — першої в українському мовознавстві лінгвогеографічної праці, що охоплює ареал суцільного поширення української мови й частково переселенські говірки за його межами. Атлас відображає стан українських говорів 40–70 рр. ХХ ст. на всіх рівнях мовної структури, засвідчує сучасне діалектне членування українського ареалу, типологічні, генетичні, ареальні характеристики старожитніх і новостворених говорів української мови, взаємозв'язки національної мови та її говорів, міждіалектні контакти, ареальні зв'язки української мови із сусідніми мовами.

У роботі конференції взяли участь діалектологи з України, Росії, Польщі. Конференцію відкрив вітальним словом академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, академік В. Г. Скляренко. Він вказав на вагомий здобутки академічної діалектології — формування значної емпіричної бази даних про народну мову, підготовку фундаментальної праці «Атласу української мови» в 3-х томах, участь у створенні української частини в міжнародних проектах «Загальнослов'янський лінгвістичний атлас» (від 1958 р.) та «Лінгвістичний атлас Європи» (від 1972 р.). Водночас учений зауважив, що на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки питання дослідження народної мови та формуванням літературного стандарту досі залишається актуальним і потребує нових цікавих досліджень.

Академік НАН України В. Г. Скляренко вручив представникам родини Ф. Т. Жилка — синові й онукові — диплом лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, яку було присуджено колективі авторів «Атласу української мови» в 3-х томах (Т. 1. Полісся, Середня Наддніпрянина і суміжні землі. — К., 1984; Т. 2. Волинь, Наддніпрянина, Закарпаття і суміжні землі. — К., 1988; Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянина, Причорномор'я і суміжні землі. — К., 2001).

Про життєвий, творчий шлях та місце Ф. Т. Жилка в історії української діалектології на початку пленарного засідання розповів П. Ю. Гриценко, який відзначив, що головними здобутками сучасна українська лінгвогеографія, описова діалектологія значною

мірою завдячують саме Ф. Т. Жилкові та його науковій школі, а його праці в галузі української діалектології зберігають актуальність і сьогодні. Ф. Т. Жилкові як дослідникові середньонаддніпряньського діалекту присвятила свою доповідь Г. І. Мартинова (Черкаси). Своїми спогадами про відомого діалектолога поділилися С. М. Толстая (Москва) та Т. Б. Лукінова. Доповідачі звернули увагу на взаємодію діалектології та етнолінгвістики (С. М. Толстая — Москва), на вплив говорів на українську літературну мову (І. Г. Матвіяс), на мовні зміни та динаміку в польських діалектах (Є. Сиротюк — Познань, М. Кондратюк — Білосток), на мовні особливості російської говірки села Татарія в Болгарії (Л. Л. Касаткін — Москва).

Робота конференції проходила у двох секціях, на яких розглянуто такі проблеми: «Етнолінгвістика: ареалогія традиційної культури», «Історико-етимологічні та лінгвогеографічні студії», «Історія діалектних явищ — історія мови», «Діалектна морфологія», «Структурні рівні сучасних українських говорів», «Лексика і фразеологія діалектної мови». Було виголошено 71 доповідь.

Питання ареалогії традиційної культури висвітлює А. А. Плотникова (Москва) — в аспекті термінологічної лексики духовної культури балканослов'янського діалектного континууму; Н. В. Хобзей (Львів) розглянула культурне явище кризи призву українського діалектного словника; О. Л. Березович (Скатеринбург) привернула увагу до невивченості й перспектив дослідження народної лінгвістики; Н. А. Цимбал (Умань) представила свої спостереження над лексичною мотивацією в українських діалектах; Л. В. Непоп-Айдачич подала фрагмент дослідження ареалів побутування стереотипних рис польського мовного образу квітки; О. С. Узеньова (Москва) представила деякі спільні елементи в мові й традиційній культурі гуцулів і болгар на матеріалі прикарпатської говірки села Устерики Верховинського р-ну Івано-Франківської обл.; номінація родильного обряду стала об'єктом спостережень Т. М. Тищенко (Умань) у говірках Східного Поділля та І. А. Нібак у середньозакарпатському говорі; Л. Ю. Бріцина привернула увагу до якості джерельної бази фольклористики та діалектології.

Діалектні свідчення часто є джерелом для реконструкції праслов'янської лексики і семантики, зокрема І. В. Сабадош (Ужгород) на матеріалі українських закарпатських говірок дослідив ізголоси слів праслов'янського та індоєвропейського походження. Історико-етимологічне дослідження українського діалектного *жагва* на загальнослов'янському тлі представила Т. О. Черниш. Про те, що надійним допоміжним матеріалом для пізнання історії говірок можуть служити рукописні словники, зокрема П. Лукашевича, доповів Б. К. Галас (Ужгород). П. П. Чучка (Ужгород) зацентрував увагу на діалектній базі прізвищевих

назв і проблемах правопису прізвиськ українців. На перспективності збирання й систематизації оронімікону з його подальшою етимологізацією (на матеріалі оронімії Прикарпаття) наголосив С. О. Вербич.

Лінгвогеографічний напрям досліджень був представлений у доповідях Г. Л. Аркушина (Луцьк) — на матеріалі мисливської лексики західнополіських і суміжних говірок, В. М. Куриленка (Глухів) — на матеріалі поліських говорів, М. В. Поїстогової — на матеріалі ботанічної лексики східнополіських говірок, Т. В. Щербини (Черкаси) — на матеріалі говірок середньонадніпрянсько-степового порубіжжя.

Діалектологія дає цінні свідчення для історії мови. Дослідження народної мови у зв'язку з історією української мови було в полі зору Г. П. Стрельчук, А. Скужевської (Краків), А. Будзяк (Краків).

Предметом докладного аналізу доповідачів були діалектні особливості української мови всіх структурних рівнів. Зокрема, питання діалектної морфології були висвітлені в доповідях О. А. Тер-Аванесової (Москва), Г. С. Кобирино (Київ), В. О. Колесник (Одеса); на фонетичних особливостях говірок на матеріалі роману П. Шекерика-Доникова «Дідо Іванчик», у якому відбито особливості звукового складу гуцульських говірок Верховинщини, зацентувала увагу В. В. Грещук (Івано-Франківськ); фонетичні, морфологічні та лексичні особливості говірок на матеріалі говорів північної Гайновщини проаналізовано в доповідях Б. Сегеня (Білосток), М. П. Лесюка (Івано-Франківськ) — на матеріалі сучасного мовлення гуцулів; на специфіці фонетико-морфологічних особливостей бойківсько-гуцульського порубіжжя спинився М. В. Бігусяк (Івано-Франківськ), однієї перехідної українсько-російської говірки Воронезької області — С. Дяченко (Москва). Ю. В. Юсип-Якимович (Ужгород) проаналізувала семантичну, фонетичну і словотвірну структури звуконаслідувань, що функціонують в українських говорах Карпат. Про лексико-семантичну структуру прикметників на позначення внутрішніх рис людини в надбужсько-поліських говірках доповіла Г. О. Козачук. І. Ярош (Лодзь) висвітлила семантичну й асоціативну мотивацію народних назв знарядь праці. Склад та функціонування фразем у межах окремого діалекту стали об'єктом дослідження Н. Д. Коваленко (Кам'янець-Подільський) (на матеріалі західноподільських говірок) та Д. В. Ужченка (Луганськ) (на матеріалі східнослобожанських говірок). До проблем варіантності в діалектному мовленні звернулися Л. Р. Осташ та Р. І. Осташ (Львів).

Мова як система перебуває в постійному русі. На динаміку мовної системи та характер відкритості фонологічного, граматичного й лексичного рівнів не раз звертали увагу доповідачі, зокрема явища статичності і динаміки у фонологічній системі українських східнослобожанських говірок стали об'єктом дослідження К. Д. Глуховцевої (Луганськ), динаміка ботанічної лексики в українських говірках Криму — Т. П. Кукси (Севастополь).

Динамічність лексики болгарської переселенської говірки в Україні відзначила С. І. Георгієва (Одеса).

Міжмовне контактування українців карпатського ареалу із сусідніми слов'янськими та деякими неслов'янськими народами на лексичному рівні (на матеріалі метеорологічної та темпоральної груп лексики) стало об'єктом дослідження О. А. Могили.

На конференції обговорювалися питання методології дослідження й опису діалектного матеріалу. Зокрема, О. А. Малахівська зауважила, що основою системного вивчення лексики говірок є питальник. Дослідниця поділилася досвідом укладання тематичного питальника з лексики, підкресливши, що майбутнє таких питальників — у їх системності та густоті.

На потреби та методології створення словника гуцульських лексичних діалектизмів, завданням якого є фіксація розмаїття різномовних мовних одиниць, що з певною стилістичною метою використовуються в мові художньої літератури, наголосив В. В. Грещук (Івано-Франківськ). На проблему використання діалектизмів у мові художньої літератури для передачі місцевого колориту на матеріалі польських діалектів звернула увагу К. Сіцінська (Лодзь). До теоретичних проблем словотвору звернулася Р. Марціняк (Лодзь).

Про результати карпатських експедицій Інституту слов'янознавства РАН, які стали продовженням польських етнолінгвістичних експедицій і які регулярно проводилися протягом 1987–2002 рр., доповіла М. М. Толстая (Москва).

Переконливим підтвердженням розвитку української діалектології стали доповіді молодих дослідників, у яких висвітлено проблеми української діалектології на різних структурних рівнях, зокрема про зв'язок діалектології та ономастики розповіли В. О. Яцій (Київ) та А. Д. Обручар (Хуст); історію діалектних явищ вивчали Н. В. Багнюк та М. Кулієвич (Львів); граматичні особливості — С. С. Нередкова (Луганськ) та М. С. Делюсто (Ізмаїл); лексику і фразеологію — І. В. Гороф'янюк та О. А. Цимбал (Вінниця), О. В. Верховод (Луганськ), О. А. Дакі (Ізмаїл), В. П. Шелемех (Львів), Н. О. Олексієнко (Луганськ), Г. П. Краєвська (Вінниця), Є. М. Санченко (Луганськ).

На підсумковому пленарному засіданні виступили Л. Л. Касаткін (Москва), Є. Сиротюк (Познань), С. М. Толстая (Москва), які наголосили, що конференція засвідчила актуальність проблем, розв'язання яких потребує спільних зусиль. Із заключним словом до учасників конференції звернулися заступник директора з наукової роботи Інституту української мови НАН України І. С. Гнатюк та завідувач відділу діалектології П. Ю. Гриценко.

Сподіваємося, що конференція стане катализатором нових ідей, кроком в інтеграції зусиль діалектологів різних українських та зарубіжних наукових центрів.

Г. КОБИРИНКА, Л. РЯБЕЦЬ